

УДК 338.242+339.3

Н. Г. Міценко,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0337-8346>

К. М. Ярмола,

доктор філософії, асистент кафедри менеджменту організацій,
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-6175-0688>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.10.196

НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

N. Mitsenko,

Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics

K. Yarmola,

Doctor of Philosophy, Assistant of the Department of Economics, Lviv Polytechnic National University

DIRECTIONS AND INSTRUMENTS OF STATE POLICY FOR DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL PRODUCTS MARKET OF UKRAINE ON AN INNOVATIVE BASIS

У статті обґрунтовано теоретико-методичні засади формування та реалізації державної політики розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах. Проаналізовано сучасний стан функціонування вітчизняного аграрного ринку та визначено ключові проблеми його розвитку, зокрема низький рівень інноваційної активності, недостатню технологічну модернізацію та обмежену ефективність інституційного середовища. Метою статті є систематизація напрямів та інструментів державної політики інноваційного розвитку аграрного ринку. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення та системного підходу. Доведено, що в умовах глобалізаційних викликів і повоєнного відновлення економіки інноваційний розвиток виступає визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. Систематизовано ключові напрями державної політики, зокрема інституційно-правовий, фінансово-інвестиційний, науково-технологічний, інфраструктурно-логістичний та освітньо-кадровий. Визначено відповідні інструменти державного регулювання, спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності, розвиток інфраструктури, підтримку інвестиційних процесів і формування людського капіталу. Обґрунтовано необхідність комплексного та узгодженого застосування інструментів державної політики для досягнення синергетичного ефекту.

The article substantiates the theoretical and methodological foundations for the formation and implementation of state policy aimed at the development of the agricultural products market of Ukraine on an innovative basis. The current state of the domestic agricultural market is analyzed, and key problems of its functioning are identified, including a low level of innovation activity, insufficient technological modernization, limited efficiency of the institutional environment, and weak integration of innovation processes into the sector's development model.

The purpose of the study is to systematize the main directions and instruments of state policy aimed at ensuring the innovative development of the agricultural market under conditions of globalization and post-war economic recovery. The research methodology is based on general scientific methods, including analysis, synthesis, generalization, and a systemic approach, which made it possible to comprehensively assess the current trends and identify strategic priorities for policy improvement.

It is proved that in the context of increasing global competition and economic transformation, innovative development becomes a key factor in strengthening the competitiveness, resilience, and sustainability of the agricultural sector. The main directions of state policy are systematized, including institutional and legal, financial and investment, scientific and technological, infrastructural and logistical, as well as educational and human resource support.

The corresponding instruments of state regulation are identified, aimed at stimulating innovation activity, supporting investment processes, developing market infrastructure, enhancing technological renewal, and strengthening human capital formation. Special attention is paid to the need for coordination between these instruments and their consistent implementation within a unified strategic framework.

The necessity of a comprehensive and integrated application of state policy instruments to achieve a synergistic effect in the development of the agricultural market is substantiated. The results obtained can be used in the process of improving state policy mechanisms, enhancing the effectiveness of regulatory measures, and ensuring sustainable and innovative development of the agricultural sector of Ukraine.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, аграрний сектор, ринок, державне регулювання, розвиток, державна політика, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційна інфраструктура.

Key words: agricultural products, agricultural sector, market, state regulation, development, state policy, innovation, innovative activity, innovative development, innovative infrastructure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Як відомо, ринок сільськогосподарської продукції України характеризується значним потенціалом розвитку, що зумовлений сприятливими природно-кліматичними умовами, наявністю вагомих земельних ресурсів, сформованими виробничими традиціями та зростаючим попитом на аграрну продукцію на світових ринках. Перспективи його розширення проявляються у можливостях нарощення обсягів виробництва, диверсифікації товарної структури, поглиблення переробки та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Водночас, розвиток і реалізація цього потенціалу стримуються недостатнім рівнем інноваційної активності, технологічною відсталістю окремих сегментів аграрного виробництва, недосконалістю інструментів публічного управління в цій сфері. Відтак, актуалізується потреба у впровадженні дієвих механізмів державного регулювання, здатних активізувати інноваційно-технологічні зрушення на ринку сільськогосподарської продукції та зміцнити його технологічну конкурентоспроможність.

Гострота і своєчасність цієї проблематики також обумовлена й тим, що в умовах глобалізаційних трансформацій та посилення конкуренції на світових аграрних ринках інноваційний розвиток розглядається невід'ємним фактором забезпечення ефективності функціонування національного аграрного сектору. Традиційні моделі господарювання дедалі більше втрачають свою результативність, а це обумовлює необхідність переходу до інноваційно орієнтованих підходів у сферах управління та виробництва. У цьому контексті державна політика повинна виконувати роль каталізатора інноваційних процесів, створювати сприятливе середовище для впровадження сучасних технологій, підвищення продуктивності та якості продукції.

Важливість досліджуваних аспектів також визначається потребами повоєнного відновлення економіки України, в якому аграрний сектор очікувано відіграватиме стратегічну роль як джерело продовольчої безпеки, валютних надходжень і зайнятості населення. Відновлення та модернізація ринку сільськогосподарської продукції потребують не лише фінансових ресурсів, а й системних інституційних змін, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності. У зв'язку з цим особливої ваги набуває

питання визначення та формування ефективних напрямів й інструментів державної політики, здатних забезпечити технологічне оновлення галузі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика функціонування ринку сільськогосподарської продукції, а також особливості його розвитку в сучасних соціально-економічних умовах знайшли всебічне відображення у наукових дослідженнях вітчизняних учених. Зокрема, у працях Абсави Л. О. [1, с. 122—127], Андрійчука В. Г. [2, с. 5—21], Артиша В. І. [3, с. 117—120] розглянуто теоретико-методичні засади формування аграрного ринку, проаналізовано його структурні характеристики, обґрунтовано напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

Окрему увагу в науковому дискурсі приділено питанням інноваційного розвитку аграрного сектору, що відображено у дослідженнях Лупака Р. А. [4, с. 4—8], Васильціва Т. Г., Ярошка О. Р. [5, с. 132—136], Дудар Т. Г., Голомші Н. Є. [6, с. 126—132], Зеленської О. О. [7, с. 107—110]. У цих працях акцентовано на ролі інновацій як ключового чинника підвищення конкурентоспроможності аграрного ринку, оптимізації виробничих процесів та формування передумов для забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Важливим напрямом наукових досліджень є також вивчення державної політики та інституційного забезпечення розвитку ринку сільськогосподарської продукції. У роботах Качмарика Я. Д., Лупака Р. А. [8, с. 105—110], Левківської Л. М. [9, с. 415—420], Лупака Р. А., Качмара Н. М. [10, с. 98—103], Рудик Н. І. [11, с. 45], Саблука П. Т., Карича Д. Я., Коваленка Ю. С. [12, с. 25] розкрито роль державного регулювання, охарактеризовано інституційне середовище функціонування ринку та визначено ключові механізми стимулювання інноваційної діяльності в аграрній сфері.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є обґрунтування напрямів та інструментів державного регулювання розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні, в умовах повномасштабної війни та трансформацій вітчизняного ринку

сільськогосподарської продукції, а саме в нових реаліях та обмеженнях, посилюється необхідність гармонізації розвитку аграрного ринку України з європейськими стандартами та практиками, що передбачає впровадження інноваційних рішень у сфері виробництва, логістики, управління та екологізації. Недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури, обмежений доступ до фінансування та низький рівень взаємодії між наукою і бізнесом обумовлюють потребу у вдосконаленні державної політики. Це, своєю чергою, визначає доцільність наукового обґрунтування напрямів і інструментів державного впливу, спрямованих на активізацію інноваційно-технологічного розвитку ринку сільськогосподарської продукції України (рис. 1).

Так, інституційно-правовий напрям державної політики розвитку ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах відображає базові умови функціонування та трансформації аграрного сектору, визначаючи правила взаємодії суб'єктів ринку та межі впровадження інновацій. Його роль та значимість полягає у формуванні цілісного нормативно-правового середовища, яке забезпечує захист прав власності, сприяє розвитку конкуренції, стимулює інноваційну активність та мінімізує інституційні бар'єри.

Необхідність посилення цього напрямку зумовлена потребами в гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, а також створення передбачуваного середовища для довгострокових інвестицій у сільське господарство. Зокрема, для активізації розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах необхідні системні зміни у національному законодавстві через створення прозорого та передбачуваного інституційного середовища. Передусім це передбачає гармонізацію законодавчих норм з європейськими стандартами та сучасними світовими практиками управління аграрним сектором, впровадження чітких правил захисту прав власності, стимулювання інвестиційної та інноваційної активності.

Вдосконалення також стосуються механізмів державного регулювання та контролю за впровадженням інноваційних технологій, запровадження стимулів для малого і середнього бізнесу у сільському господарстві, формування інституційних засад для розвитку інфраструктури технологічного трансферу та кластерної взаємодії. Реалізація таких змін значно покращить нормативну платформу для ефек-

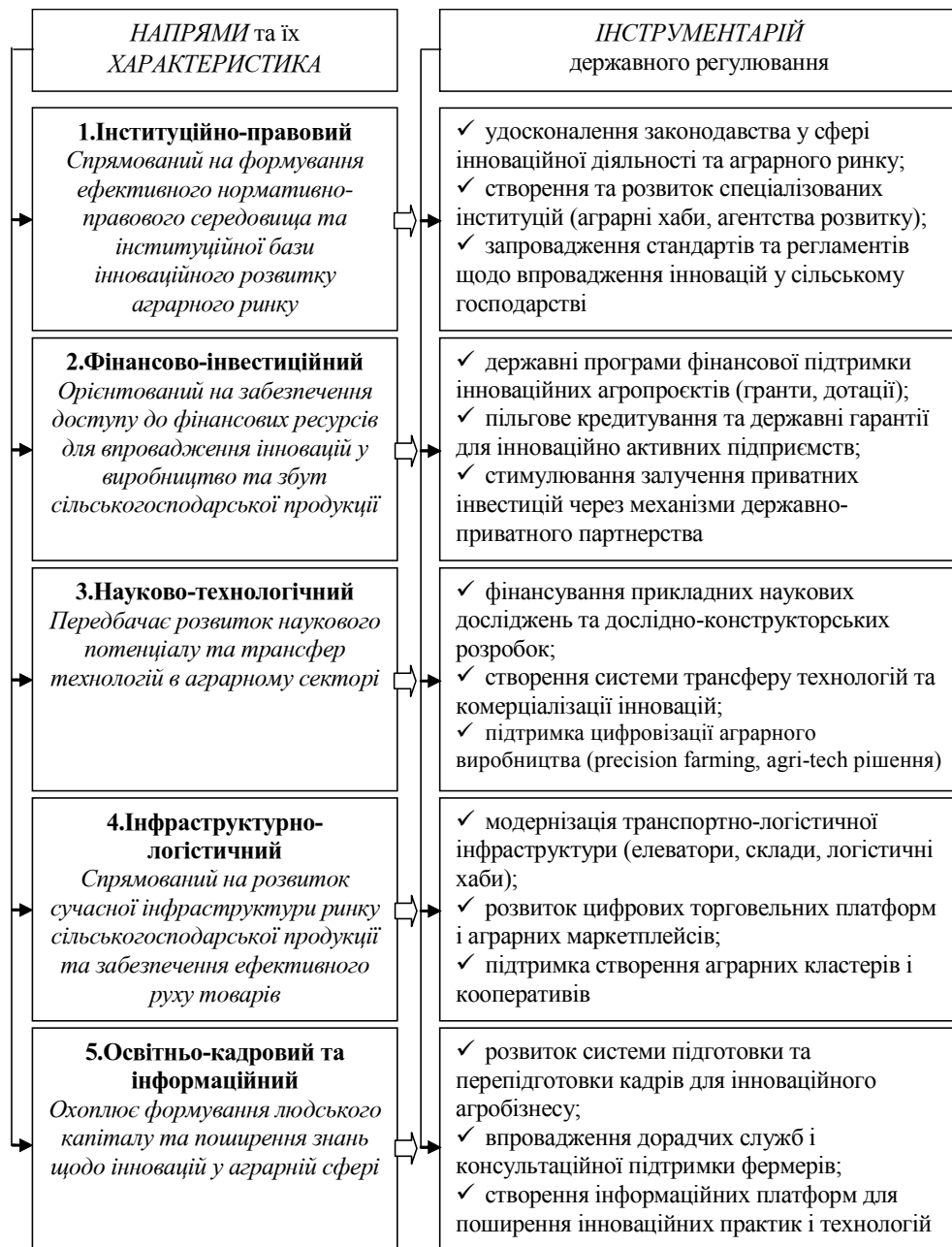

Рис. 1. Напрями та інструменти державної політики розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах

Джерело: авторська розробка.

тивної інтеграції науки, бізнесу і держави, сприятиме поширенню сучасних технологій у виробництво та підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору України на внутрішньому та зовнішніх ринках.

У межах цього напрямку удосконалення законодавства також передбачає адаптацію правових норм до сучасних викликів інноваційного розвитку, зокрема у сфері цифровізації аграрного виробництва, біотехнологій та обігу земель [4, с. 4—8], тоді як створення спеціалізованих інституцій (інноваційних хабів, агенцій розвитку) забезпечить значно кращу коорди-

націю процесів впровадження інновацій, сприятиме вдосконаленню взаємодії науки, бізнесу і держави. Водночас запровадження стандартів і технічних регламентів дозволяє підвищити якість продукції, забезпечити її конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також створити умови для масштабування інноваційних рішень.

Що стосується фінансово-інвестиційного напрямку державного регулювання в досліджуваній сфері, то він орієнтований на формування ресурсної бази інноваційного розвитку ринку сільськогосподарської продукції засобами

покращення умов для акумулювання, розподілу й ефективного використання фінансових ресурсів у цілях інноваційно-технологічної модернізації вітчизняного аграрного виробництва. За обмеженого доступу до капіталу та високих ризиків аграрної діяльності цей напрям набуває особливої значимості, коли саме фінансові стимули визначають масштаби впровадження інновацій та темпи оновлення виробничої бази.

Потрібно підкреслити, що реалізація державних програм фінансової підтримки інноваційних проєктів передбачає надання грантів, субсидій і компенсацій, спрямованих на послаблення фінансового навантаження на аграрні підприємства та стимулювання їх до впровадження нових технологій.

У той же час, пільгове кредитування та механізми державних гарантій покликані розширити доступ до кредитних ресурсів, особливо для вітчизняних малих і середніх сільськогосподарських виробників. Водночас, розвиток державно-приватного партнерства дозволяє залучити додаткові інвестиції, підвищити ефективність реалізації інфраструктурних та інноваційних проєктів, що в підсумку забезпечує зростання конкурентоспроможності аграрного ринку.

Не менш актуальним вважаємо науково-технологічний напрям, головне завдання державної політики в межах якого зводиться до визначення інноваційного вектора розвитку ринку сільськогосподарської продукції з акцентуванням уваги на генерації, поширенні та використанні нових знань і технологій. Його функція — в забезпеченні переходу від традиційних до високотехнологічних моделей ведення аграрного виробництва з результатами у вигляді підвищення продуктивності, ефективності й екологічності господарювання. За нинішніх трендів глобалізації та посилення конкуренції цей напрям постає як провідний в системі політики формування довгострокових конкурентних переваг аграрного сектору української економіки.

Додамо, що фінансування наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок прямим чином позначається на створенні нових технологічних рішень, адаптованих до специфіки вітчизняного сільського господарства, підтвердження чого знаходимо у [5, с. 132—136].

Зі свого боку, формування ефективної системи трансферу технологій забезпечує комерціалізацію результатів наукової діяльності та їх впровадження у виробництво. Підтримка

цифровізації аграрного сектору, зокрема впровадження технологій точного землеробства та аграрних ІТ-рішень, дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити врожайність і зменшити витрати ресурсів, що безпосередньо впливає на розвиток ринку.

Ще один актуальний в світлі формування й реалізації державної політики розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах — інфраструктурно-логістичний, який охоплює створення та модернізацію матеріально-технічної основи функціонування ринку сільськогосподарської продукції, забезпечення ефективного руху товарних потоків від виробника до кінцевого споживача.

Визначальна роль інструментарію за цим блоком обумовлена прямою необхідністю зниження логістичних витрат, мінімізації втрат продукції та підвищення якості обслуговування ринку, адже, як відомо, розвинена інфраструктура слугує безпосередньою запорукою інтеграції аграрного сектору України у глобальні ланцюги доданої вартості та посилення експортного потенціалу країни.

Такий інструмент державного регулювання у досліджуваній сфері, як модернізація транспортно-логістичної інфраструктури, зокрема будівництво та оновлення елеваторів, складів і логістичних центрів, матиме наслідком зростання ефективності процесів зберігання і транспортування продукції. У свою чергу, розвиток цифрових торговельних платформ і аграрних маркетплейсів посилять прозорість внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції в регіонах України, у значній мірі покращить доступність виробників до споживачів і сприятиме зниженню транзакційних витрат.

Додамо, що підтримка створення аграрних кластерів і кооперативів забезпечує консолідацію ресурсів, підвищення переговорної спроможності виробників та впровадження спільних інноваційних рішень.

У завершення визначеної нами системи ведемо мову про такий напрям державної політики розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах, як освітньо-кадровий та інформаційний. Державна політика за цим вектором регулювання має спрямовуватися на формування людського капіталу та розвиток системи знань, необхідних для інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору.

Зміст політики у цьому керунку полягає в забезпеченні підготовки висококваліфікованих

кадрів, здатних адаптуватися до технологічних змін і впроваджувати інновації у виробничу діяльність [12, с. 25]. Критична значимість таких кроків і дій обумовлюється дефіцитом сучасних компетенцій у сфері аграрного менеджменту, цифрових технологій та інноваційного підприємництва.

Тоді як, розвиток системи освіти і професійної підготовки передбачає оновлення навчальних програм, орієнтацію на практичні навички та інтеграцію освіти з бізнесом і наукою. Запровадження дорадчих служб і консультаційної підтримки фермерів сприятиме кращому поширенню інноваційних знань і підвищенню ефективності господарювання. Водночас, створення інформаційних платформ для обміну досвідом і доступу до сучасних технологій забезпечує оперативне поширення інновацій, формує інформаційне середовище розвитку та підвищує адаптивність суб'єктів аграрного ринку до змін.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнення результатів дослідження дозволяє зробити висновок, що розвиток ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах потребує комплексного та системного підходу до формування і реалізації державної політики в цій сфері. Провідними напрямками, за якими слід здійснювати державне регулювання, є інституційно-правовий, фінансово-інвестиційний, науково-технологічний, інфраструктурно-логістичний та освітньо-кадровий. У сукупності заходи, які будуть визначені та реалізовані за вказаними напрямками, сформулюють взаємопов'язану систему впливу, яка забезпечує створення сприятливого середовища для інноваційної трансформації аграрного сектору та підвищення ефективності функціонування ринку.

При тому, значиму роль у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції відіграє узгоджене застосування інструментів державної політики, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності, підтримку наукових досліджень, розвиток інфраструктури та формування сучасного людського капіталу. Їх реалізація сприяє зниженню бар'єрів для впровадження інновацій, підвищенню технологічного рівня виробництва та розширенню можливостей інтеграції вітчизняного аграрного ринку у глобальні економічні процеси.

Ефективність державної політики як сфері інновацій та технологій, так і розвитку товарних ринків, у тому числі сільськогосподарської продукції, значною мірою залежить від якості інституційного середовища, рівня координації між суб'єктами ринку та здатності до адаптації управлінських рішень до сучасних викликів, зокрема цифровізації, глобалізації та кризових явищ. Важливим є забезпечення синергії між державою, бізнесом і науковою спільнотою заради активізації процесів трансферу технологій, підвищення інноваційної активності та забезпечення сталого поступу аграрного сектору України.

У перспективі подальші наукові дослідження в цій сфері доцільно спрямувати на розроблення механізмів оцінювання ефективності реалізації інструментів державного регулювання розвитку ринку сільськогосподарської продукції, а також на удосконалення його інструментів через адаптацію до умов повоєнного відновлення економіки України. Особливої уваги потребує питання інтеграції інноваційних підходів до регіонального розвитку, зміцнення економічної спроможності територіальних громад та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Література

1. Абсава Л. О. Формування глобального продовольчого ринку. Економіка АПК. 2009. № 5. С. 122—127.
2. Андрійчук В. Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 5—21.
3. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні. Економіка АПК. 2009. № 2. С. 117—120.
4. Васильців Т. Г., Лупак Р. А., Рудковський О. В. Напрями та засоби стимулювання соціальної відповідальності підприємництва в Україні. Економіка та держава. 2019. № 5. С. 4—8.
5. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. Вип. 21.2. С. 132—136.
6. Дудар Т. Г., Голомша Н. Є. Перспективи розвитку регіонального ринку молока і м'ясопродуктів. Економіка АПК. 2002. № 9. С. 126—132.
7. Зеленська О. О. Особливості формування регіонального споживчого ринку. Економіка АПК. 2009. № 11. С. 107—110.

8. Качмарик Я. Д., Лупак Р. А. Система рішень процесу відтворення трудового потенціалу корпоративних систем. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. 2005. Спец. вип. 15 (Ч. 1). С. 105—110.

9. Левківська Л. М. Теоретичні засади формування інфраструктури аграрного ринку. Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК. 2002. № 9. С. 415—420.

10. Лупак Р. А., Качмар Н. М. Соціальна відповідальність як складова забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2016. № 2. С. 98—103.

11. Рудик Н. І. Формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції: Монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 212 с.

12. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Основи організації сільськогосподарського ринку. К.: ІАЕ УААН, 2002. 190 с.

References:

1. Absava, L.O. (2009), "Formation of the global food market", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 122—127.

2. Andriychuk, V.G. (2014), "Problem aspects of regulating the functioning of agro-industrial companies", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 5—21.

3. Artysh, V.I. (2009), "Organizational and economic prerequisites for the formation of the market for ecologically clean products in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 117—120.

4. Vasiltsiv, T.G., Lupak, R.L. and Rudkovskiy, O.V. (2019), "Directions and means of stimulating social responsibility of entrepreneurship in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 4—8.

5. Vasylytsiv, T.G. and Yaroshko, O.R. (2018), "Financial security of the enterprise: its place in the system of economic security and priorities for strengthening at the post-crisis stage of economic development", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 21.2, pp. 132—136.

6. Dudar, T.G. and Golomsha, N.E. (2002), "Prospects for the development of the regional market of milk and milk products", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 126—132.

7. Zelenska, O. (2009), "Peculiarities of regional consumer market formation", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 107—110.

8. Kachmarik, Y.D. and Lupak, R.L. (2005), "The system of solutions for the process of reproduction of the labor potential of corporate systems", *Oblikovo-analitychni systemy subiektiv*

hospodariuvannia v Ukraini, special issue 15 (1), pp. 105—110.

9. Levkivska, L.M. (2002), "Theoretical foundations of the formation of the infrastructure of the agricultural market", *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu: ekonomika APK*, vol. 9, pp. 415—420.

10. Lupak, R.L. and Kachmar, N.M. (2016), "Social responsibility as a component of ensuring the competitiveness of the enterprise", *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 98—103.

11. Rudyk, N.I. (2010), *Formuvannia efektyvnoho rynku silskohospodarskoi produktsii* [Formation of an effective market for agricultural products], Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine.

12. Sabluk, P.T., Karich, D.Ya. and Kovalenko, Yu.S. (2002), *Osnovy orhanizatsii ahrarnoho rynku* [Fundamentals of agricultural market organization], Instytut ahrarnoi ekonomiky UAAN, Kyiv, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 04.05.26

Прорецензовано / Revised: 14.05.26

Дата публікації / Published: 21.05.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663